

УДК 811.111'37'42

Кузнєцова І. В.¹, Бондарєва А. І.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-311 НУ «Запорізька політехніка»

КОГНІТИВНА ПАРАДИГМА У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Когнітивістика не є молодого наукою. Її початки можна відслідковувати в давньогрецьких філософських текстах, де було сформульовано численні проблеми теорії пізнання. Когнітивна лінгвістика виникла у середині 60-х років ХХ століття завдяки дослідженням вчених, таких як А. Вежбіцкая [5], Дж. Лакофф [4] та інших. Тривалий час дослідження в галузі когнітивної лінгвістики були різноманітними дискретними програмами, які погано або зовсім не були пов'язані одна з одною. Однак більшість цих досліджень об'єднує зосередженість на зв'язку між мовними знаннями і сприйняттями, думками, поведінкою та практичною діяльністю суб'єкта, а також на формах відображення реального світу мовою через поняття, ідеї, образи та уявлення, зумовлені суб'єктивним та етнічним контекстом.

У контексті когнітивної науки людська поведінка розглядається як результат знань, а отже, те, як ці знання набуваються, зберігаються та репрезентуються у свідомості людини, є предметом дослідження. За думкою О. І. Вовк науковці досліджують різні аспекти управління знаннями, проте проблема оволодіння знаннями в процесі навчання іноземній мові ще не була остаточно вирішена [1, с. 117].

Отже, когнітивна лінгвістика – це галузь, яка розглядає мову як загальний когнітивний механізм. Її центральним завданням є опис і пояснення внутрішніх когнітивних структур і динаміки мовців і слухачів.

Метою когнітивної лінгвістики є не просто систематичне узагальнення мовних явищ, а вивчення таких систем і встановлення їхніх найважливіших принципів.

Після публікації відомої книги Т. Куна «Структура наукових революцій» у 1962 році парадигми як моделі постановки проблем і методи їх вирішення стали предметом дослідження. У цій книзі автор визначив парадигму як «наукове досягнення, яке приймається всіма і яке з часом визначає модель постановки і вирішення проблем у науковому співтоваристві» [3].

Парадигмальні засади когнітивної лінгвістики неодноразово висвітлювалися в різних дослідженнях. Поняття парадигми включає такі аспекти: 1) вихідні принципи та припущення; 2) об'єкти аналізу; 3) методи та процедури аналізу, зокрема базові моделі. У гуманітарних науках, зокрема лінгвістиці, прийнято вважати, що парадигми не замінюють одна одну, а перетинаються і співіснують одночасно [2, с. 280–282].

Парадигма когнітивної лінгвістики побудована на двох основних принципах, які сформував Дж. Лакофф [4, с. 39–74]:

1. Принцип узагальнення (*generalization commitment*). Цей принцип спрямований на виявлення та пояснення загальних принципів людської мови, які впливають із загальних когнітивних здібностей людини. Він забезпечує цілісний підхід до мови, на відміну від «модульного» підходу, який стверджує, що мова складається з ізольованих модулів, таких як фонологія, морфологія, семантика і синтаксис. Когнітивні лінгвісти прагнуть знайти спільні риси між різними аспектами мови і поширити успішні методи з однієї галузі в іншу.

2. Когнітивний пріоритет (*cognitive commitment*). Цей принцип вимагає пов'язувати пояснення лінгвістичних фактів з відомими даними про роботу мозку з когнітивної психології та нейронауки. Іншими словами, це міждисциплінарний підхід до когнітивної лінгвістики. Цей принцип важливіший за узагальнення, і там, де лінгвістичні узагальнення суперечать даним когнітивної науки, останні мають пріоритет. Когнітивна лінгвістика прагне змусити мовні явища взаємодіяти з іншими сферами людського пізнання і не обмежується «міждисциплінарними» узагальненнями.

Таким чином, когнітивна парадигма в лінгвістиці наголошує на природних способах мислення і сприйняття інформації та визнає універсальні механізми мислення в розумінні різних аспектів мови. Цей підхід враховує індивідуальні особливості когнітивних стилів і визначає когнітивні алгоритми, які охоплюють етапи від конкретного досвіду до аналізу результатів. Він також визнає індивідуальну природу пізнання і

підкреслює важливість контекстуальних і ситуативних факторів у розумінні мовної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовк О. І. Особливості конструювання знань в аспекті когнітивної парадигми [Текст] / О. І. Вовк // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2015. – № 39. – С. 117.
2. Тодорова Н. Ю. Когнітивна парадигма в сучасній лінгвістиці [Текст] / Тодорова Н. Ю. // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 23. – С. 280–282.
3. Kuhn T. S. The Structure of Scientific Revolutions [Text] / T. S. Kuhn. – Chicago : University of Chicago Press, 1962. – 172 p.
4. Lakoff G. The Invariance Hypothesis: is Abstract Reason Based on Image Schemas? [Text] / G. Lakoff // Cognitive Linguistics. – Berlin : Walter de Gruyter, 1990. – P. 39–74.
5. Wierzbicka A. Lexicography and Conceptual Analysis. [Text] / A. Wierzbicka. – Ann Arbor : Karoma, 1985. – 368 p.